

İçindekiler ve Kayıt Anahtarı

ODY

Formun bölümleri, hata kodları ve kullanım sınırları

01

Bilgilendirme

Konuşma sesi, artikülasyon, fonolojik örüntüler

3-5

02

Danışan ve Anamnez

Başvuru, gelişim, işitme, tıbbi ve eğitim öyküsü

6-8

03

Yapı ve İşlev

Oral mekanizma, solunum, ses, rezonans ve motor konuşma

9-10

04

Ses Envanteri

Hızlı tarama, 4 konumlu ünsüz kartları ve ünlü kaydı

11-23

05

Konuşma Örneği

Sözcük, cümle, bağlı konuşma ve tutarlılık

24

06

Fonolojik Analiz

Örüntüler, sıklık, bağlam ve örnek kayıtları

25

07

Dinamik Değerlendirme

Uyarılabilirlik, ipucu düzeyi ve fonolojik farkındalık

26-27

08

Sonuç ve Plan

Klinik yorum, hedefler, yönlendirmeler ve imzalar

28-29

Hata kayıt anahtarı

D

Doğru

Y

Yerine koyma

A

Atma

E

Ekleme

B

Bozulma/distorsiyon

T

Tutarsız üretim

Bu form standardize bir test değildir. Klinik görüşme, gözlem ve uygun geçerli ölçüm araçlarıyla birlikte kullanılmalıdır.

Konuşma Sesi Bozukluklarını Anlamak

ODY

Artikülasyon ve fonolojik güçlükler arasındaki temel ayrım

Konuşma sesi bozukluğu nedir?

Konuşma sesi bozukluğu; konuşma seslerinin algılanması, motor üretimi veya dil içindeki fonolojik temsiliyle ilgili güçlükleri kapsayan geniş bir başlıktır. Ses atma, başka bir sesle değiştirme, ekleme, bozulma ve hece düzeyindeki hatalar görülebilir. Değerlendirme yalnızca tek tek seslere değil, konuşmanın anlaşılabilirliğine ve günlük iletişime etkisine de bakar.

Artikülasyon ve fonoloji aynı değildir

Artikülasyon güçlüğü

Daha çok belirli bir sesin doğru yer, yön, zamanlama ve hava akışıyla üretilmesindeki güçlüğü anlatır. Hata tek bir sesle sınırlı olabilir ve bozulmuş, peltek ya da hedefe yakın bir üretim biçiminde duyulabilir.

Fonolojik güçlük

Çocuğun dilin ses karşıtlıklarını ve ses düzenini kullanmasında görülen sistematik örüntülerdir. Birden fazla sesi etkileyebilir; örneğin bazı sesleri düzenli olarak aynı sesle karşılama veya sözcük yapısını sadeleştirme görülebilir.

Sık kullanılan hata tanımları

- Atma** Hedef sesin veya hecenin söylenmemesi
- Yerine koyma** Hedef ses yerine başka bir ses kullanılması
- Ekleme** Sözcüğe hedefte olmayan bir ses eklenmesi
- Bozulma** Sesin hedefe yakın ancak tipik olmayan biçimde üretilmesi
- Tutarsızlık** Aynı sözcüğün tekrarlarında farklı üretilmesi

Kültür ve dil bağlamı önemlidir

Bir ses özelliği, çocuğun konuştuğu dilde veya ağızda doğal bir farklılık olabilir. Çok dilli çocuklarda bütün diller ve maruz kalma örüntüsü değerlendirilmelidir. Dilsel farklılık tek başına bozukluk olarak yorumlanmamalıdır.

Belirtiler ve Fonolojik Örüntüler

ODY

Günlük gözlemler, işlevsel etkiler ve değerlendirme gereksinimi

Günlük yaşamda neler gözlenebilir?

- Konuşmanın aile dışındaki kişiler tarafından sık sık anlaşılmaması
- Belirli seslerin farklı sözcüklerde sürekli hatalı veya bozulmuş duyulması
- Birden fazla hedef sesin aynı sesle karşılanması ve ses karşıtlıklarının azalması
- Uzun sözcüklerin veya hecelerin belirgin biçimde sadeleştirilmesi
- Çocuğun konuşmaktan kaçınması, tekrar istenince zorlanması veya hayal kırıklığı yaşaması
- Ses farkındalığı, harf-ses ilişkisi, okuma ve yazmaya hazırlıkta eşlik eden güçlükler

Örüntüleri nasıl okumalıyız?

Tek ses hatası

Bir sesin belirli konumlarda bozulması veya yerine konması artikülasyon odağını düşündürülebilir.

Sistematik hata

Bir ses sınıfını veya çok sayıda sözcüğü etkileyen düzenli değişimler fonolojik analizi gerektirir.

Bağlama göre değişim

Hata yalnızca bazı ünlüler, sözcük konumları veya uzun yapılarla ortaya çıkabilir.

Tutarsızlık

Aynı sözcük farklı denemelerde değişiyorsa tutarlılık ve motor konuşma özellikleri incelenir.

Ne zaman kapsamlı değerlendirme düşünülür?

- Ses hataları kalıcıysa, anlaşılabilirliği veya katılımı etkiliyorsa
- İşitme, dil gelişimi, oral yapı, rezonans veya motor konuşma açısından ek belirtiler varsa
- Aile, öğretmen veya çocuk iletişimle ilgili belirgin güçlük bildiriyorsa
- Konuşmada gerileme, yeni başlayan belirgin değişim veya eşlik eden tıbbi belirti varsa uygun uzmana yönlendirme yapılır.

Kapsamlı Değerlendirme Yaklaşımı

ODY

Tek bir test yerine çoklu veri kaynağı ve işlevsel bakış

Değerlendirmenin amacı

Amaç yalnızca hatalı sesleri listelemek değildir. Güçlü yönleri, hata örüntülerini, uyarılabilirliği, anlaşılabilirliği, iletişime etkisini ve olası eşlik eden alanları birlikte tanımlamaktır. Sonuçlar hedef seçimi ve yönlendirme planına temel oluşturur.

1

Öykü

Gelişim, sağlık, işitme, dil ve eğitim

2

Oral yapı

Dudak, dil, damak, diş, çene ve hareket

3

Ses üretimi

Tek ses, hece, sözcük, cümle ve konuşma

4

Fonolojik analiz

Hata türü, örüntü, sıklık ve bağlam

5

Uyarılabilirlik

Model ve ipucuyla hedefe yaklaşma

6

İşlev

Anlaşılabilirlik, katılım ve öznel deneyim

7

Dil-okuryazarlık

Anlama, anlatma ve ses farkındalığı

8

Yönlendirme

İşitme, tıbbi veya eğitimsel gereksinimler

Ayrırcı değerlendirmede dikkat

İşitme kaybı, yapısal farklılıklar, rezonans sorunları, çocukluk çağı konuşma apraksisi, dizartri, ses bozukluğu ve dil bozukluğu konuşma sesi görünümüne eşlik edebilir. Bu form olası işaretleri kaydeder; tek başına tanı koymaz. Gerekğinde odyolog, kulak burun boğaz hekimi, çocuk hekimi, nörolog, diş hekimi/ortodontist ve diğer uzmanlarla iş birliği planlanır.

Klinik karar; yaş, dilsel topluluk, değerlendirme koşulları ve geçerli ölçüm araçlarıyla birlikte verilmelidir.

1. Danışan Bilgileri ve Başvuru

ODY

Kimlik, iletişim ortamları, başvuru nedeni ve öncelikler

Temel bilgiler

Ad soyad: _____

Değerlendirme tarihi: _____

Doğum tarihi: _____

Kronolojik yaş: _____

Ebeveyn/bakımveren: _____

Değerlendiren uzman: _____

Okul/kurum: _____

Sınıf: _____

Evde kullanılan dil(ler): _____

Yönlendiren kişi/kurum: _____

Başvuru nedeni ve temel yakınma

Ailenin ve çocuğun öncelikleri

Güçlüğün en belirgin olduğu ortamlar

☐

Ev

☐

Okul

☐

Akranlar

☐

Yabancı dinleyici

☐

Gürültü

☐

Telefon/video

☐

Hızlı konuşma

☐

Uzun cümle

Bilgilendirilmiş onam ve veri paylaşımı kurumun geçerli prosedürlerine göre ayrıca tamamlanmalıdır.

2. Gelişim, Sağlık ve İşitme Öyküsü

ODY

Doğumdan bugüne gelişimsel ve tıbbi bilgiler

Gebelik ve doğum öyküsü

Gebelik haftası, doğum biçimi, yenidoğan yoğun bakım, komplikasyon ve bilinen riskler

Tıbbi öykü

Tanımlar, ameliyatlara, hastane yatışları, ilaçlar, nörolojik/gelişimsel durumlar

Kulak burun boğaz ve işitme

☐ Yenidoğan taraması

☐ Tekrarlayan orta kulak sorunu

☐ Ventilasyon tüpü

☐ Adenoid/tonsil

☐ İşitme cihazı

☐ İşitme endişesi

Son odyolojik değerlendirme/tarih: _____

Sonuç/öneri: _____

Beslenme, yutma ve oral alışkanlıklar

☐ Çiğneme güçlüğü

☐ Yutma endişesi

☐ Salya

☐ Ağız açık duruş

☐ Ağız solunumu

☐ Emzik/parmak

☐ Diş sıkma

☐ Seçici yeme

Gelişim basamakları ve ilk fark edilme

İlk anlamlı sözcük: _____

İlk sözcük birleşimi: _____

Konuşma endişesi ilk ne zaman fark edildi?: _____

Seyir: sabit / ilerleyen / gerileyen: _____

Ek not: _____

3. Dil, Eğitim ve İşlevsel Öykü

ODY

Dil girdisi, önceki hizmetler ve günlük iletişim etkisi

Kullanılan diller ve maruz kalma

Dil/ağız	Kimle/nerede	Başlangıç	Haftalık oran	Anlama/anlatma

Konuşma, dil, okuma-yazma ve öğrenme öyküsü

Ailede benzer öykü

Önceki değerlendirme/terapi

Aile ve öğretmen görüşü: günlük etki

Çocuğun kendi görüşü ve iletişim deneyimi

4. Oral Mekanizma Gözlemi

ODY

Konuşma ile ilişkili yapı, simetri, hareket ve işlev

Yapısal gözlem

Yüz simetrisi	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Dudaklar	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Çene	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Dışlar/oklüzyon	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Dil	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Frenulum	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Sert damak	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Yumuşak damak	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Uvula	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Tonsiller	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Nazal açıklık	☐ Uygun	☐ İzle	_____
Dinlenme postürü	☐ Uygun	☐ İzle	_____

Görev	Uygun	Sınırlı	Asimetri	Not
Dudak kapatma ve açma				
Dudak yuvarlama-germe				
Dil çıkarma-geri çekme				
Dil ucu yükseltme				
Dil yana hareket				
Çene açma-kapama				
Yumuşak damak hareketi				
Ardışık oral hareketler				

Oral mekanizma gözlem notu

Konuşma dışı oral hareketler tek başına konuşma sesi tanısı koydurmaz; konuşma görevleriyle birlikte yorumlanır.

5. Konuşma Alt Sistemleri ve Motor Gözlem

ODY

Solunum, fonasyon, rezonans, prozodi, akıcılık ve ardışık hareket

Solunum

☐ Uygun

☐ Yüzeysel

☐ Konuşmayla koordinasyon güçlüğü

☐ Kısa nefes grubu

Fonasyon/ses

☐ Uygun

☐ Kısık

☐ Gergin

☐ Nefesli

☐ Ses yüksekliği değişken

Rezonans

☐ Uygun

☐ Hipernazal

☐ Hiponazal

☐ Nazal kaçak şüphesi

Prosodi/hız

☐ Uygun

☐ Çok hızlı

☐ Çok yavaş

☐ Vurgu/ritim farklı

☐ Duraklamalar

Akıcılık

☐ Uygun

☐ Tekrar

☐ Uzatma

☐ Blok

☐ Eşlik eden davranış

Ardışık hareket hızı ve doğruluğu

Görev	Deneme	Hız	Düzenlilik	Doğruluk/not
pa-pa-pa				
ta-ta-ta				
ka-ka-ka				
pa-ta-ka				

Motor konuşma açısından izlenecek işaretler

☐ Tutarsız hata

☐ Arayış hareketi

☐ Geçiş güçlüğü

☐ Ünlü hatası

☐ Atipik vurgu

☐ Yorgunlukla bozulma

6. Türkçe Ünsüz Envanteri

ODY

Sözcük başı, sözcük içi ve sözcük sonu üretim kaydı

Kod: D doğru • Y yerine koyma • A atma • E ekleme • B bozulma • T tutarsız | Hücreye üretimi veya kodu yazın.

Ses	Yer	Bıçım	Ötüm	Başta	İçte	Sonda	Uyarıl.	Not
/p/	çift dudak	patlamalı	ötümsüz					
/b/	çift dudak	patlamalı	ötümlü					
/m/	çift dudak	nazal	ötümlü					
/f/	dudak-dış	sürtünmeli	ötümsüz					
/v/	dudak-dış	sürtünmeli	ötümlü					
/t/	dişeti	patlamalı	ötümsüz					
/d/	dişeti	patlamalı	ötümlü					
/s/	dişeti	sürtünmeli	ötümsüz					
/z/	dişeti	sürtünmeli	ötümlü					
/n/	dişeti	nazal	ötümlü					
/l/	dişeti	yan yaklaşıklık	ötümlü					
/r/	dişeti	çarpma/titreşim	ötümlü					
/ç/	dişeti ardı	patlamalı-sürtünmeli	ötümsüz					
/c/	dişeti ardı	patlamalı-sürtünmeli	ötümlü					
/ş/	dişeti ardı	sürtünmeli	ötümsüz					
/j/	dişeti ardı	sürtünmeli	ötümlü					
/y/	damaksıl	yaklaşıklık	ötümlü					
/k/	art damak	patlamalı	ötümsüz					
/g/	art damak	patlamalı	ötümlü					
/h/	gırtlak	sürtünmeli	ötümsüz					
/ğ*/	bağlama/uzatma	bağlama özelliği	bağlama göre					

* Türkçedeki ğ birçok bağlamda bağımsız bir kapanma/sürtünme sesi gibi gerçekleşmez; komşu ünlüler, süre ve bağlama etkisi gözlemsel olarak kaydedilir. k ve g üretimleri komşu ünlüye göre ön/arka özellik gösterebilir.

Konum çerçevesi: Topbaş (2006a) Türkçe Sesletim-Sesbilgisi Testi; Ketrez (2022), Journal of Child Language 49, Ek A.